

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Кафедра соціальної роботи

Маркулич Дарина Сергіївна
**«ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ДІАСПОРИ В КАНАДІ»**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня
бакалавра соціальної роботи

Науковий керівник:
доцент кафедри соціальної роботи
кандидат соціологічних наук
Литва Людмила Андріївна

Допустити до захисту в ЕК:

Кафедра соціальної роботи
Завідувач кафедри соціальної роботи,
Кандидат соціологічних наук, доцент
Люта Леся Петрівна _____
(підпис)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
------------	---

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНЦІВ ДО КАНАДИ

1.1. Визначення понять «українська міграція» та «українська діаспора».....	5
1.2. Хвилі міграції та формування української діаспори у Канаді.....	10
1.3. Соціальний статус української діаспори в умовах канадського суспільства.....	18
Висновки до Розділу I.....	22

РОЗДІЛ 2. СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

2.1. Діяльність соціальних організацій з підтримки та об'єднання іммігрантів у Канаді.....	24
2.2. Підтримка етнічних соціальних організацій українців Урядом Канади.....	31
2.3. Роль соціальних організацій українців Канади у збереженні української культури	35
Висновки до Розділу II.....	40
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42

ВСТУП

Міграція є однією з найбільш розповсюджених, важливих та складних соціально-економічних та політичних явищ сучасного світу. Вона зачіпає більшість народів та відбувається на території чи не всіх земель на планеті. Цей процес є постійним за різноманітними на те причинами: починаючи від особистих мотивів індивіда та закінчуючи глобальними економічно-соціальними чинниками.

За даними Міністерства закордонних справ України, найбільше закордонних українців проживає в Канаді (1 209 085 осіб українського походження) [16]. Міграція українського народу до Канади є одним з перших випадків масового переселення наших земляків, що триває і донині. Цей процес був зумовлений різними факторами, включаючи економічні труднощі, політичні утиски та культурні переслідування з часів кінця 19 століття. Так протягом усього часу в Канаді утворилась українська діаспора – частина народу, яка зберігає зв'язок зі своєю батьківщиною, проживаючи за її межами.

Протягом століть, українська громада робить значний внесок у канадське суспільство і відіграє важливу роль у збереженні власної культури та традицій. Тепер особи українського походження, народжені в Канаді або прибулі до Канади, які мають статус резидента чи громадянина країни називають себе «українцями Канади» або ж «канадськими українцями» [22]. Як на мене, ці вислови свідчать про якісну взаємодію та успішну співпрацю між українцями та канадцами на усіх рівнях особистісних та групових комунікацій, а також у різних сферах життєдіяльності не лише людини, а й суспільства загалом.

На мою думку, тема міграції є завжди актуальною, оскільки в людстві це явище розповсюджується, а процес удосконалюється. Особливого значення вона набуває сьогодні, в умовах війни в Україні, коли сотні тисяч людей були змушені покинути свої та знайти нові домівки. Значна частина

переїхали саме до Канади, адже саме у цій країні чи не найвищий рівень соціальної підтримки українців, як з боку держави, так і організацій української діаспори. Саме це я і спробую дослідити у цій науковій роботі.

Мета: Дослідити історію становлення та діяльності соціальних організацій українців в Канаді.

Завдання:

- Проаналізувати історичні процеси міграції українців до Канади та формування діаспори
- Дослідити становлення соціальних організацій етнічних українців в Канаді
- Визначити роль соціальних організацій українців Канади у соціо-гуманітарній галузі

Об'єкт дослідження: діяльність соціальних організацій етнічних українців в умовах діаспори

Предмет дослідження: напрями соціальної підтримки недержавних організацій українців в Канаді в історичному контексті.

Метод дослідження: науково-теоретичний аналіз історичного апарату

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНЦІВ ДО КАНАДИ

1.1. Визначення понять «українська міграція» та «українська діаспора»

Починаючи аналіз процесу міграції української діаспори, перш за все варто визначити основні поняття з даної теми для розуміння подальшого контексту. Хоча сьогодні ці поняття особливо часто вживаються і є знайомими для усіх, деякі люди все одно не завжди правильно інтерпретують значення таких термінів як «міграція» та «діаспора», або ж взагалі їх плутають.

За даними Вікіпедії, міграція — це переселення людей через кордони тих чи інших територій зі зміною місця проживання назавжди, на більш-менш тривалий час або з регулярним поверненням до нього [22]. У соціологічному виданні Ольги Ровенчак зазначено, що міграція – це перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або без неї законних підстав на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання [13, с. 129]. Таким чином, міграцію можна визначити як переміщення людей з одного регіону в інший шляхом тимчасового або постійного поселення для кращих умов життя. Особи, які здійснюють міграцію, називаються мігрантами.

Явище міграції має різні типи, залежно від критерій класифікації. Говорячи про типи міграції за тривалістю, то міграція може бути тимчасова та постійна; за добровільністю – добровільна, примусова та вимушена; за кількістю мігрантів: особня, сімейна та групова і т.д. Міграція, за критерієм відстані може здійснюватися внутрішньо, тобто зі зміною населеного пункту в межах своєї держави, та зовнішньо, коли особи знаходять своє місце за

межами рідної країни, переїжджаючи в іншу – інакше кажучи, це є міжнародна міграція [13, с. 128].

Від поняття міграції широко почали використовувати поняття «еміграції» та «імміграції», які є різними, однак взаємодоповнюючими за значенням. Еміграція – це процес виїзду людей (емігрантів), покидання населеного пункту або країни, за яким слідує процес імміграції – в'їзду та заселення на нову територію осіб, які, відповідно, стають іммігрантами [10].

Люди переїжджають з багатьох причин: соціальних, економічних, екологічних, в пошуках можливостей та кращих умов для життя. Варто зазначити, що класифікація типів міграції за цілями є найбільш широкою. Ольга Ровенчак, соціологиня, про яку ми згадували вище, у своїй роботі «Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять» виокремлює дев'ять видів міграції за цілями та причинами:

- сімейна міграція, що реалізовує право возз'єднати сім'ї з членами, які мігрували раніше, або ж має на меті створити нову сім'ю;
- репатріація (або рееміграція) – це повернення на територію батьківщини після тривалого проживання на іншій території з причин особистого характеру чи інших. Зазвичай відбувається добровільно та на основі постійного проживання. До речі, рееміграція включає також повернення додому раніше депортованих осіб [13, с. 134];
- релігійна - міграція, що пов'язана із возз'єднанням представників одного релігійного культу та має на меті його збереження;
- виокремлюють навіть етнічні міграції, що здійснюються заради покращення умов чи збереження життя етносу за умов загрози. Однак не кожен мігрант при переселенні має самі лише етнічні причини: зазвичай вони тісно пов'язані з цілим комплексом інших соціальних і не відіграють самостійного значення, окрім рідкісних випадків [13, с. 135];

- міграція з районів екологічних катастроф і стихійного лиха, які спричиняють погіршення умов або ж взагалі унеможливають життя, називається екологічною;
- туристична міграція — це поїздки, які, як правило, не мають постійного характеру, можуть бути незапланованими та відбуваються на недовготривалий термін;
- тимчасове переселення, що має на мені навчання за межами постійного місця проживання, є освітньою міграцією і зазвичай відбувається на період від декількох місяців до декількох років. Як приклад, я була такою мігранткою, коли була на навчанні по обміну у Фінляндії;
- політична міграція, яка теж в свою чергу може бути з двох основних причин: якщо міграція здійснюється внаслідок змін політичних режимів або державних кордонів, під час чого люди відчують загрозу, то їх називають політичними біженцями. Буває також політична міграція або тривалі відрядження дипломатичного корпусу та військових;
- останньою, але найбільш розгалуженою є економічна міграція, що здійснюється у пошуках роботи (трудова міграція), з метою купівлі або продажу товарів, інвестування та інших видів економічної діяльності.

Окрім зазначених, я б виділила також окремі додаткові типи міграції, які не описані в наукових джерелах.

Першим з таких я б виокремила «особистісну міграцію», яка передбачає «пошуки себе», особистої свободи та односторонній, для ведення того способу життя, про який людина мріє. Сюди включались би випадки міграції для пізнання світу та вивчення інших культур, пізнання свого внутрішнього «Я» наодинці та в новому середовищі, а також саморозвитку та «морального перезавантаження» або ж, навпаки, подалі від суспільства взагалі.

Другим, на мою думку, важливо виділити «міграцію у воєнний період». Це є дотичним до політичної міграції, можна сказати, одним з її

підтипів. Явище міграції завжди ставало більш поширеним під час воєнних дій, коли війна виявлялась єдиною причиною, по якій люди змушені покидати рідні домівки. Війна в Україні сьогодні – явний тому приклад.

Зачіпляючи тему українських мігрантів, важливим словосполученням є українська еміграція. Цей термін застосовується для визначення переселення українського народу, представники якого були змушені з економічних, політичних або релігійних причин переселитися за межі етнічної території або ж добровільно переїхати на постійне чи тривале проживання в іншу країну. Перші випадки української еміграції були зафіксовані у другій половині XIX століття і продовжуються по нинішній день [19]. Сьогодні український народ розкиданий по усьому світу. Дослідники визначають чотири хвилі переселенського руху в історії української еміграції, які будуть описані далі.

З плином часу, міграція українців ставала поширеним явищем, оскільки дедалі більше людей знаходили своє місце за кордоном, об'єднуючись та створюючи свої громади. На теренах деяких держав українці осіли настільки давно, що вже були створені окремі спілки, організації, виділені окремі райони та міста для комфортного їх проживання. Так формується діаспора – «частина певної етнічної спільноти (народу), що постійно проживає за межами історичної батьківщини в іноетнічному середовищі»; іншим визначенням даного терміну є «етнічна меншина, яка зберігає зв'язок зі своєю батьківщиною, національні традиції тощо» [25].

Сучасні діаспори мають наступні характерні ознаки:

- переважно згруповане поселення у країні входу, а особливо на початкових етапах формування діаспори;
- налагодження стійких внутрішніх зв'язків між членами групи;
- вибудовування й наповнення системи інститутів усередині своєї спільноти. Тут можна сказати про етнічні організації соціального, етнокультурного, а інколи навіть й політичного спрямування; утворення релігійних громад, навчальних закладів з вивченням

етнічної мови, а також популяризація ЗМІ та комунікації ними, видання літератури;

- заснування й розширення етнічного бізнесу;
- підтримання контактів і зв'язків із країнами походження на індивідуальному рівні через рідних і знайомих, або через ЗМІ, літературу тощо [6].

Українська діаспора – відносно новий термін, який затвердився лише у 1980-их роках, коли в «Енциклопедії українознавства» вперше з'явилась однойменна стаття. Це поняття використовують для означення осіб українського походження, що проживають за межами Батьківщини. У першому томі "Енциклопедії української діаспори", цей термін трактується як *«люди, що прибули з України, або їх нащадки, що зберігають певний зв'язок із землею предків, свідомі країни свого походження, їх батьків і пращурів, що культурно і побутово щось зберегли і зберігають зі своєї спадщини, а найважливіше, що якимось ототожнюють себе з долею свого народу і готові причинитися до її покращання. Є різні ступені та якість цього пов'язання, але якийсь вимір потрібний, щоб бути зарахованим до української діаспори, наприклад, саме ототожнення в переписі населення з українським корінням. В етнічних українців цим є українське прізвище, мова, релігія (яка має в більшості українців національний характер), приналежність до організацій, емоційні спогади, що залишилися в пам'яті на ціле життя, і бажання чимось прислужитися до утривалення українськості як на батьківщині, так і в діаспорі. Немає "чистих" українців та асимільованих. Останні, якщо й існують, то вже не є українцями»* [9, с.9].

Таким чином, можемо ствердити, що процес масової і тривалої міграції людей на чужу територію веде за собою утворення діаспори. Це спільноти або сукупності індивідів, які проживають за межами батьківщини та об'єднані етнічною, релігійною та мовно-культурною приналежністю. Важливим фактором при визначенні діаспори є усвідомлення своєї

генетичної або духовної єдності з материнським регіоном, а також підтримка зв'язків з країною своєї історичної належності. Варто зазначити, що доволі часто представники діаспори здійснюють вплив на політику країни, в якій вони знаходяться [5]. Це ми зможемо побачити на прикладі діяльності української діаспори у Канаді.

1.2. Хвилі міграції та формування української діаспори у Канаді

Процес міграції українців та формування української діаспори в Канаді є складним і багатограним явищем, яке охоплює понад століття. Цю міграцію спонукали різноманітні чинники, зокрема економічні труднощі, політичні утиски та культурні переслідування на батьківщині. Для розуміння історичного апарату процесу міграції українців та становлення української діаспори у Канаді, я потребую проаналізувати хвилі міграції та характерні риси українського розселення на кожному з етапів.

В історії формування сучасної української діаспори простежуються чотири хвилі масового переселенського руху з України. Загальновідомим фактом є те, що Канада має довгу історію прийому українців, однак особливо звертають увагу на те, що багато українців, переміщуються сюди саме через страшні наслідки війн [29].

Перша хвиля міграції українців до Канади мала свої початки з кінця 19 століття та продовжувалась до початку ХХ століття. Хоча перше офіційно зафіксоване прибуття українських іммігрантів (Івана Пилипова та Василя Єленька) до Канади було задокументовано 7 вересня 1891 року, є докази більш ранньої присутності українців на північноамериканському континенті [32].

У канадській енциклопедії зазначено, що у 1874 році україномовні меноніти (групи анабаптистських християнських церковних громад [35]) прибули з південно-центральної України й оселилися на півдні Манітоби. Цікаво відзначити, що родини іммігрантів-менонітів привезли з собою тверду озиму пшеницю під назвою Харківська (яка стала відомою як морозостійка червона озима пшениця Альберти), а одне з перших поселень українців у Манітобі мало назву Хортіц на честь острова Хортиця поблизу Запоріжжя [32].

У 1883 році канадський уряд надавав безкоштовні садиби для американських переселенців, серед яких були також українці за

походженням. Цей факт підтверджують тогочасні записи про народження осіб: у книзі про народження церкви Непорочного Зачаття у Вінніпезі є згадки про людей з такими українськими іменами, як Михайло Колешар (1884), Марія Бубник (1886), Анна Чапець (1887) та багато інших.

Проте, як було сказано раніше, першими офіційно зафіксованими українськими іммігрантами, які прибули до Канади, були Василь Єленяк та Іван Пилипівський (Пилипів) із карпатського села Небилів на території Західної України. Вони прибули до Монреаля на пароплаві S.S. Oregon 7 вересня 1891 року і сіли на поїзд до Вінніпега. Пізніше Єленяк згадував, як зустрічав україномовних людей під час роботи на жнивях серед менонітів на півдні Манітоби, а це є додатковим доказом того, що українці вже оселилися на території Канади ще до приїзду «перших українців». Таким чином, це стало початком так званої першої хвилі української імміграції до Канади [32].

Поселення та кількість іммігрантів стрімко розросталися, оскільки канадський уряд заохочував імміграцію, роздаючи ділянки для землеробства та пропонуючи вигідні, кращі умови для життя у порівнянні з тодішньою ситуацією на території України. Так почалося виникнення низки українських поселень у степових провінціях: Україна, Київ, Тернопіль, Коломия, Січ, Дніпро, Карпати, Шевченко тощо, які були утворені українськими мешканцями міст, з яких вони емігрували [11].

В основному, мігрантами були односельчани або знайомі з сусідніх сіл першоприбулих українців з Галичини, Закарпаття та інших регіонів Західної України. Вони шукали вихід із політичних негараздів та злиднів в Україні, тому осідали в економічно стабільній Канаді. Близько 150 000 українських мігрантів оселилися в Манітобі, Саскачевані та Альберті між 1891 і 1914 роками (Government of Canada, 2020), а по всій території Канади до 1914 року проживало уже приблизно 200 000 українців [32].

Головні причини міграції українців в цей період були економічні (низькі заробітні плати, погіршення умов життя в українських селах) та,

згідно з дослідженням Українського історичного товариства, політичні обмеження, такі як заборона на використання української мови та культури. До того ж, у 1913 році було створено Українську Національну Асоціацію, яка допомагала українцям в Канаді з питань імміграції та становлення на новому місці [1].

Таким чином, перша хвиля міграції українців започаткувала формування української етнічної групи в Канаді та навіть канадського регіонального варіанта української мови.

З початком Першої світової, потік іммігрантів до Канади різко загальмувався. Уряд Канади визнав українців-іммігрантів «іноземцями ворожої національності» [22]. Справа в тому, що Канада, яка стала новою батьківщиною для українських емігрантів, в той час була колонією Великобританії, а Західноукраїнські землі, що тоді перебували в складі Австро-Угорщини, були її ворогуючою державою. Українців, які протягом років проявляли відданість Канаді, почали вважати її «ворогами».

У 1914 році Канадський уряд видав указ про реєстрацію та інтернування іноземців «ворожої національності», в результаті якого проти вихідців із українських областей тодішньої Австро-Угорщини, були спрямовані різноманітні репресивні заходи. Акт Адекватних Дій примушував «союзників ворожих країн» офіційно зареєструватися. Разом із австро-угорськими військовополоненими близько 8000 українських чоловіків, жінок і дітей, а також канадців українського походження, утримувались у двадцяти чотирьох таборах для інтернованих та відповідних робочих місцях (також відомих на час, як концтабори). Інші зареєстровані не були ув'язнені, однак мали зобов'язання регулярно з'являтися в поліції та завжди мати при собі документи, що посвідчують особу. Інтернованих використовували як безоплатну робочу силу, що могло тривати не лише у воєнний період, а продовжувалося і на два роки після війни. Збентеження та травма інтернування змусили багатьох українців змінити свої прізвища, приховати

своє ув'язнення та відмовитися від традицій через страх перед негативними наслідками [39].

У цей період в Канаді зменшилося економічне зростання, міграція українців до країни значно знизилася через складні економічні та політичні умови в обох країнах. Однак згодом, в 1920-х роках, економіка почала відновлюватися, та репресії проти «ворожих націй» значно пом'якшилися, і деякі українці продовжували приїжджати до Канади з різних причин: хтось приїздив у пошуках роботи та землі, а хтось втікав від політичних переслідувань в Україні (Дослідження історії міграції українців до Канади в міжвоєнний період, проведене Канадським науковим товариством).

Так наступила **друга хвиля української еміграції** – переселенський рух з українських земель у страшний історичний проміжок між двома світовими війнами. Це період економічної депресії, який, з одного боку, спричинив значне зниження міграційного потоку через відсутність у людей можливостей для втечі. З іншого ж боку, у цей час в людей з'явилося все більше причин, бажання та мотивації знайти своє місце деінде за межами територій, на який відбувалися воєнні дії.

Другу хвилю спричинило поєднання наступних факторів: економічна скрута та нестабільна соціальна й політична ситуація на українських землях після Першої світової війни: ліквідація УНР і ЗУНР; розчленування західноукраїнських земель між Польщею, Чехословаччиною й Румунією; руйнування, спричинені війною на території України, та бажання багатьох українців просто втекти від влади Радянського Союзу. Друга хвиля також відзначилася масовими переміщеннями населення внаслідок голодомору 1932-1933 років [3]. Багато українських військових та цивільних осіб, які побоюлися політичних репресій та голоду, вибрали Канаду як місце для початку нового життя. Тим часом, там була потреба в дешевій робочій силі.

За період з 1920-тих до 1939-ого до Канади іммігрувало близько 70 тисяч українців. Основну частину мігрантів склали вихідці з Галичини, дещо менше — переселенці з Волині та Західного Полісся. Незначна кількість

переселенців — вихідці з Закарпаття й Буковини. Багато з цих мігрантів оселилися в таких міських центрах, як Вінніпег, Едмонтон і Торонто [38]. Зокрема, українці, що поселилися в провінції Альберта та Британській Колумбії, працювали на фабриках та інших промислових підприємствах.

Ця хвиля міграції відзначилася тим, що до Канади приїхали не тільки селяни, але й значна частина інтелектуалів, фахівці та інші професіонали, які були значно більше освічені та національно свідомі [3, с. 68]. Серед іммігрантів другої хвилі налічувалися особи, які вже були або згодом стали учасниками і лідерами різних громадсько-політичних і культурно-освітніх об'єднань української діаспори у Канаді, представниками канадських організацій. Саме у цей період були створені угруповання, які заклали основу для розвитку Конгресу Українців Канади, інформація про який буде наведено нижче.

Протягом Другої світової війни понад два мільйони українців опинилися по різних країнах Європи, перебуваючи в таборах для біженців та військовополонених. Багато з них не хотіли повертатися до страшної комуністичної системи та були в пошуках більших свобод і можливостей. Українці продовжували мігрувати до Канади у пошуках безпечного притулку подалі від радянського режиму. Крім того, економічні чинники, такі як зростання рівня корупції, нестача робочих місць і зниження рівня життя, також відіграли роль у стимулюванні привабливості міграції. Наступила **третьою хвилею**, що почалася в 1945 році і тривала приблизно до 1960-их.

На відміну від попередніх хвиль української імміграції, ті, хто прибув до Канади в період після Другої світової війни, вже поселялися також у міських центрах східних провінцій Канади. Осівши в таких містах, як Монреаль (Квебек) та Торонто (Онтаріо), іммігранти знаходили роботу переважно на виробництві та в інших галузях промисловості [21]. Загальна кількість українських новоприбулих цього періоду становила понад 34 тисяч, значну частину яких складали висококваліфіковані та освічені біженці. Основна маса мігрантів — переміщені особи, серед яких були

політичні діячі, представники інтелігенції, різних професій і галузей науки й мистецтва [1].

Ця група політичних втікачів зробила чи не найбільший вплив на українців попередніх імміграційних хвиль. За доволі короткий час українці включились у діяльність різноманітних українських установ, а також допомогли зміцнити статус української діаспори. Значна кількість інтелігенції у третій хвилі проявила велику активність у різних сферах науки (в тому числі й українознавства), а також в уряді та бізнесі [23].

Пік української імміграції до Канади припав на 1949 рік, а до 1951 року в Канаді було майже 400 000 українців, які зробили великий внесок у культурну структуру нації. Результатом цього стали великі українські громади в Торонто, Монреалі та Ванкувері, які заснували ряд нових організацій. [28]. Далі, протягом 1960-их-початку 1990-их років тривав період розвитку української етнічної групи Канади без поповнень з України. [22].

Четверта хвиля міграції датується з кінця 20 століття, а саме з 1991 року – з розпадом СРСР та набуттям Україною незалежності. У 1991–2001 до Канади переїхали близько двадцяти тисяч громадян України. Деякі з українців, які мали змогу відвідати родичів у Канаді, оголосили себе біженцями і залишилися там проживати. Цей етап склали політичні біженці, професіонали та підприємці, які шукали нових можливостей у Канаді. Більшість із них мали вищу освіту або технічну спеціальність, а також гарно володіли англійською мовою.

Значна кількість українців із різних регіонів мігрувала до Канади за різними мотивами, хтось приїхав на навчання або для працевлаштування, комусь було важливо возз'єднати родинні зв'язки тощо. Однак більшість людей вирушили в дорогу через важкі економічні умови, що виникли після розпаду Радянського Союзу [21]. Можна зазначити, що ця хвиля міграції відзначається більш різноманітним складом мігрантів, включаючи студентів, робітників, бізнесменів, а також осіб, які шукають притулку та захисту від

політичного переслідування в Україні. Окрім економічних можливостей, українців також приваблювало багатокультурне суспільство Канади та свобода та права, надані їй громадянам.

Уряд Канади також намагався всіляко полегшити імміграцію українців, пропонуючи різні програми та ініціативи, спрямовані на залучення кваліфікованих робітників і підприємців. Однією з найпопулярніших програм для українських іммігрантів була Федеральна програма кваліфікованих робітників (the Federal Skilled Worker Program), яка дозволяла кваліфікованим працівникам іммігрувати до Канади на основі їх освіти, досвіду роботи, знання мови та інших факторів. Багато українців також іммігрували до Канади через родинну допомогу, оскільки члени їхніх сімей уже проживали в Канаді [34]. Багато українців також мігрували до Канади в рамках державних програм з приваблення іноземних фахівців та робітників, таких як "Канадський досвід" або "Програма працівників сільського господарства" [31].

Протягом четвертої хвилі українці приїжджали до Канади, більш-менш рівномірно заселяючись у містах проживання української діаспори майже. Хоча багато з цих мігрантів обирали для себе такі провінційні центри, як Торонто та Ванкувер, де вони закріпилися за різними галузями промисловості та професіями.

На початку 21 ст. темпи еміграції з України до Канади скоротилися [1].

Проводячи аналіз наукових джерел, я помітила, що більшість з них не оновлені, оскільки зазначено, що четверта хвиля міграції триває і донині. Однак з зв'язку з обставинами, в яких перебувають українці, точно має сенс вивчити та додати поняття п'ятої хвилі міграції українців до Канади з початком війни в Україні.

Лише на сайті в мережі я знайшла публікацію, в якій є розмежування хвиль міграції українців 21-ого століття. П'ятою хвилею автори статті вважають період 2014-2018 років (після Революції Гідності) та назвали його

«Молоді спеціалісти в глобалізованому світі». В цей період іммігрантами в основному були молоді люди, які не тікали від злиднів, а побігли в наздогін світовим інноваціям та професійному розвитку. За даними Світового Конгресу Українців, багато з них повернулися в Україну, або регулярно відвідували родичів на батьківщині.

А от імміграція українців з початку повномасштабної війни у 2022 році вже вважається шостою хвилею міграції, яка триває до сьогодні, за сприянням канадського уряду та допомозі української діаспори [21]. Новоприбулими шостої хвилі є українці, які перебували як на території України, так і поза її межами під час вторгнення, оскільки уряд Канади значно спростив процес отримання документів для легальної міграції, а також забезпечив умови для здійснення процесу міграції, роздаючи безкоштовні квитки на літак для українців та тимчасове поселення у готелях. Українська діаспора, зі свого боку, максимально проявляє гостинність до своїх земляків, пропонуючи свою допомогу. У цьому я переконалася на власному досвіді, перебуваючи у Канаді влітку 2022 року. Варто зазначити, що сучасна українська діаспора в Канаді не має суцільних поселень, як це було притаманно українцям на перших етапах міграції. Сьогодні канадські українці живуть разом з іншими національностями по всій країні [22].

Мені виявилось надзвичайно цікаво простежувати, як із плином часу та розвитком суспільства українці мігрували зі своєї Батьківщини на інший куточок світу у взаємозв'язку з подіями, які відбувалися навколо них. Вивчаючи історичний процес міграції, мені траплялися цікаві факти щодо буденного життя в інокультурному середовищі, ставлення канадського суспільства до українців та статус нашої діаспори. Цю інформацію я намагатимусь викласти у наступному пункті.

1.3. Соціальний статус української діаспори в умовах канадського суспільства

З розширенням та розвитком української діаспори, спільнота наших іммігрантів в Канаді стала важливою та впливовою. Якщо раніше українців на теренах Канади вважали дешевою робочою силою, то сьогодні українські канадці живуть на рівні з представниками канадської спільноти. Вони зробили значний внесок у канадське суспільство в різних галузях, включаючи політику, бізнес і мистецтво. Спробуємо проаналізувати діяльність українців в Канаді та ставлення канадського суспільства до українців на усіх етапах міграції та формування української діаспори.

На початку першої хвилі (кінець XIX століття), місцева влада була зацікавлена у значному притоку іммігрантів для з економічних цілей, оскільки велика частина південно-західної Канади були неосвоєними полями. На світовому ринку того часу швидко зростала потреба в пшениці, тому для обробки землі влада потребувала дешевої робочої сили, тому всілякими способами стимулювала переселення селян з територій Східної Європи. Як я зазначали вище, українців приваблювали можливості отримання земель та ведення господарства на них. Тоді у таких провінціях Манітоба, Саскачеван та Альберта кожен повнолітній переселенець, як потенційний фермер, отримував від канадського уряду 65 га землі - гомстеди, інколи безкоштовно, а інколи всього лише за 10 доларів. Українці займалися тут сільським господарством та землеробством з весни до осені, перетворивши велику територію канадських прерій на "хлібний кошик світу" [11]. В холодну пору року вирушали на заробітки в міст, однак з розвитком транспорту та інших промислових галузей, українці змінювали своє місце проживання і займалися новими видами робіт, тому вже поселялися в сусідніх провінціях, включаючи Саскачеван, Онтаріо та Квебек. Частина українців працювала на підприємствах та заводах на цих територіях, а також у вугільних шахтах Альберти та Британської Колумбії [38].

До Канади приїздили не лише українські бідняки, а й заможні мешканці українських територій, яких не влаштовувала економічна і політична нестабільність. Однак опинившись на чужій території, час від часу вони втрачали свій статус. Місцеві жителі Канади вважали українців, як я зазначала раніше, дешевою робочою силою, а інколи й навіть називали «білими неграми і дикунами». В газеті "Діло" від вересня 1898 року містяться спогади української емігрантки до Канади пані Павлини Геникової: *«Та нарешті Америка! Ніби і радіти треба, та щось не дуже миле, що чоловік язика не знає, і думає: чого я властиво сюди приїхав? Правда, люди ангельські, всі дуже інтелігентні.»* Вже пізніше вроджена працьовитість, витривалість і терплячість українців змусили канадців змінити ставлення до "галішінс" [24]. Хоча, були випадки дискримінації на робочих місцях, тому деякі українці, особливо молодих, які розмовляли англійською без акценту, «англіфікували» свої імена: Чорний став Блек, Горняткевич – Горн, Ковальчук – Коваль, тощо. Так люди намагалися приховати свою етнічну приналежність та уникнути упередженого ставлення з боку канадського суспільства [41]. І в цьому був сенс, як виявилось пізніше.

В часи Першої світової, інтерновані українці, про яких я говорила вище, почали значно потерпали від канадського уряду. Люди не мали ніякого доступу до газет і листування, їхні заощадження були конфісковані, а у багатьох забрали землю під час ув'язнення, оскільки вона була «покинута». Багатьох відправили на неоплачувану роботу на ферми, шахти та залізниці, де робочої сили було мало. Велика частина існуючої канадської інфраструктури 1916-1917 років була побудована цією неоплачуваною працею [39].

Однак, наші люди, як нація борців за свою незалежність, постійно протестували проти обставин, у яких вони опинилися.. У концтаборі Капускасіну в 1916 році відбувся справжній бунт, який охопив близько 1200 в'язнів та 300 охоронців. Українці чинили голодний страйк, вимагали повернення до місця свого проживання, та намагалися тікати, хоча багато хто загинув при спробі втечі [41]. З інтернованих 109 померли від різних хвороб

і травм, отриманих у таборі, шестеро були вбиті під час спроби втечі, а деякі, згідно з остаточним звітом генерал-майора сера Вільяма Оттера, збожеволіли або покінчили життя самогубством внаслідок їх ув'язнення [39].

З закінченням війни та репресій, люди продовжували приїздити до Канади, однак з дещо іншими мотивами. Якщо при першій хвилі українці були орієнтовані на поліпшення свого життя шляхом діяльності у канадських справах, то представники другої, серед яких було чимало учасників визвольної боротьби, мали на меті збереження, відновлення та поширення українського, зосереджуючись на питаннях покинутої України та її визволенню. Тому між українцями на території Канади почали виникати соціальні конфлікти різних рівнів. Виникла потреба об'єднати українців, і вже у 1926 р. Михайло Лучкович, громадський діяч і педагог, був обраний до федерального парламенту Канади. Він досягнув успіхів у своїй роботі, що підтверджено записами з канадських газет: уже на початку 1930-х рр. в деяких публікаціях висвітлювалася активна участь української діаспори у розвитку Канади, доводячи, що українці належать до "найкращих поселенців, яких тільки ця країна має" [11].

Згодом українці почали відігравати більш важливу роль у розвитку канадського суспільства та економіки, включаючи сфери освіти і науки, медицини, техніки та машинобудування, бізнесу та культури. У період третьої хвилі міграції, українські спільноти стали більш активними в політичному та культурному житті Канади, українці стали більш високоосвіченими та кваліфікованими спеціалістами, тому вже займати більш впливові посади в країні. Вінніпег, де була зосереджена українська преса, численні громадські організації та головні офіси Української Католицької та Православної Церков, став беззаперечним центром українського життя в Канаді.

В той же час багатьох українських діячів сприймали новоприбулих як зарозумілих та елітарних політичних емігрантів, а не як майбутніх громадян Канади. Знову спалахнула політичні непорозуміння. Створений

Конгрес Українців Канади поступово об'єднував нові організації та запобіг проблемам українсько-канадської громади [41].

Враховуючи деякі труднощі, пов'язані з дискримінацією та упередженнями, українські іммігранти все одно змогли створити сильні громади в Канаді, зберегти свою культуру та спадщину. Результатом цього стали великі українські громади в Торонто, Монреалі, Ванкувері та безліч інших міст Канади. Незважаючи на поселення в різних регіонах Канади, українські мігранти змогли створити сильні угруповання, такі як Конгрес Українців Канади, Союз Українських Канадських Студентів тощо [27].

Діаспора заснувала також ряд нових дочірніх газет, жіночих і молодіжних груп, що розвивали почуття української національної ідентичності серед мігрантів. Вони займалися популяризацією української культури та історії як в українській громаді, так і в канадському суспільстві загалом. Українські іммігранти в Канаді часто сильно ототожнювали себе зі своєю батьківщиною та прагнули зберегти свою культурну спадщину в новій країні, використовуючи рідну мовою, релігію та традиції.

Сьогодні українці, так само як представники інших етнічних груп, мають рівні права та свободи. Наших людей перестали вважати нижчим класом, як це було на початку формування української діаспори в Канаді. Українцям вдалося вибороти поважливе ставлення з боку представників канадського суспільства: тепер наша нація є незамінною його частиною. Про це свідчать сучасні реалії життя Канадських Українців або ж Українців Канади, які приймають активну участь та грають важливу роль у розвитку політичної, соціальної, економічної та культурної сфер життєдіяльності населення Канади.

Висновки до Розділу 1

Міграційні процеси і формування діаспори є важливими при дослідженні інтернаціональності, культурної ідентичності та глобалізації. Переміщення людей через кордони та подальше формування спільнот діаспори має вплив на усі сфери життєдіяльності як на батьківщині, так і в новій країні проживання. Це призводить до культурного обміну, економічного розвитку та політичного впливу. Спільноти діаспори також слугують мережею підтримки нових мігрантів та інструментом зі збереження культури.

Вважається, що феномен української еміграції та діаспори як частини світового українства є унікальним, складним і незупинним явищем української культури та історії [19]. Головними чинниками міграції є економічні та політичні причини, що досі сприяють масовому переселенню українців, до складу якого включені різні соціальні групи.

При вивченні українських діаспор велику увагу варто приділити процесам міграції та формування української діаспори в Канаді. Залежно від соціокультурних та економічних умов, українці оселялися спочатку в осередках декількох провінцій, а згодом і по всій території країни. Завдяки праці українці стали досить успішними фермерами, бізнесменами, управлінцями.

Характерні особливості розселення та діяльність українців під час кожної із хвиль міграції відіграли важливу роль у збереженні української культури та формуванні українсько-канадської спільноти. Протягом років, українська громада сформувала міцні культурні і соціальні зв'язки у канадському суспільстві, а також значно вплинула на політичний та економічний устрій Канади та їх розвиток. Зрештою українська діаспора в Канаді стала чи не найуспішнішою та найвпливовішою, добре інтегрувавшись в канадське суспільство та владу [26].

Водночас, більшість з канадських українців підтримують тісні зв'язки з батьківщиною своїх предків: будучи на іншому краю світу, вони

зберігають та передають наступним поколінняам нашу унікальну культурну спадщину (включаючи мову, звичаї, традиції та релігію). Це, с свою чергу, робить великий внесок у розмаїття культур Канади.

Українська діаспора в Канаді зростає донині. За даними перепису, до 2016 року у Канаді приблизно 1,36 мільйона осіб (3,8% населення) мають українське походження [40]. Оскільки міграція є безперервною, кількість українців постійно збільшується, особливо в сучасних умовах: за період війни з 2022 року до Канади прибуло ще 148,313 українців за даними IRCC [42]. Ця хвиля міграції вважається найбільшою у історії.

РОЗДІЛ 2

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

2.1. Діяльність соціальних організацій з підтримки та об'єднання іммігрантів у Канаді

Незалежно від часу, новоприбулі до Канади українці, як й інші іммігранти, завжди стикаються з різними викликами і можливостями. Одним з головних таких процесів є адаптація до нового соціокультурного середовища, що включає в себе вивчення мови, пошук освітніх можливостей чи роботи для забезпечення низки життєвих потреб.

Досліджуючи історію української еміграції до Канади, можна спостерігати, як земляки допомагали один одному та як межі цієї підтримки розширювалися з часом. Якщо при першій хвилі міграції траплялися лише поодинокі випадки допомоги близьким, то сьогодні допомога новоприбулим українцям та збереження української культури стали особливо розвиненими на теренах Канади. Особливого акценту ця діяльність набула з початком війни 2022 року. Окрім створених в 20-тому столітті, почали функціонувати безліч нових фондів та організацій, які надають допомогу не лише українцям Канади, але й іншим постраждалим внаслідок вторгнення.

У цьому підрозділі я спробувала дослідити їх становлення в історії формування української діаспори, яку вже описала у Розділі 1.

Першими українськими діячами, які допомагали землякам з переселенням та адаптацією новоприбулих були Василь Єленяк та Іван Пилипівський (Пилипів), про яких ми вже згадували у Розділі 1. Василь та Іван посприяли переселенню в Канаду кількох сімей із України, які у 1892 році створили перше й незабаром найбільше на той час українське поселення в Канаді – Една_Стар у провінції Альберта [22]. За рік до Канади прибули ще кілька сімей земляків Василя та Івана. Іван Пилипів став ініціатором

української еміграції до Канади, розповіді про яку він чув ще у школі. З переїздом Івана, прибув також Василь, а згодом перший повернувся у Небилів, щоб забрати в Канаду свою сім'ю та дружину В.Єлиняка, та водночас до родини Пилипових приєдналися ще кілька сімей, які були натхненні розповідями про дешеву канадську землю і можливість бути на ній самим собі господарями. З того часу до Една-Стару за декілька років вже їхало все більше галичан та буковинців, яким допомагали з облаштуванням два товариша.

Українських поселень та міських анклав (місто всередині міста) ставало все більше, вони значно пом'якшували адаптацію іммігрантів, але не змогли запобігти всім проблемам дислокації. З'явилася потреба в угрупованні українців та створення певних спільнот, які б були спрямовані саме на допомогу новоприбулим. Вони створили ряд організацій, які підтримували українську спадщину та об'єднували українців в Канаді. Першими угрупованнями, що з'явилися в українській діаспорі, були релігійні об'єднання та культурно-просвітницькі товариства.

Ці громадсько-політичні організації Канади ведуть свою історію з початку ХХ ст., та, на превеликий жаль, історія діяльності більшості з них майже не вивчена. Однак відомо, що суспільне життя українців Канади у період першої хвилі еміграції гуртувалось довкола церкви, народних домів, читалень «Просвіти» і шкіл, не виходячи за рамки локального характеру. Вся увага в той часу була звернена на розбудову сільського господарства [3].

До 1910 року з територій України, до Канади емігрувало приблизно 150 тис. осіб. Протягом цього десятиліття, задовольнивши свої основні потреби, українські іммігранти звернули увагу на освіту своїх дітей. Батьки піклувалися про те, щоб їхні діти були освіченими, але при цьому змогли зберегти православний спосіб життя та здатність говорити українською мовою. Новосформоване керівництво серед українських іммігрантів зрозуміло, що важливо спрямувати курс української громади на новий шлях.

Так на першому з'їзді українських учителів у 1908 році, за участю вчителів і невчителів, було вирішено видавати незалежну українську газету, яка б дала дуже потрібний напрям українському життю в Канаді. Перший номер цієї української незалежної газети «Український Голос» вийшов 1910 року у Вінніпезі, Манітоба. Вже через три місяці було створено об'єднання під назвою «Запорозька Січ» - метою було просвітництво української громади. На одному з перших своїх зборів Товариство взялося за заснування українських «бурс» (студентських резиденцій) і національних домів (громадських будинків). У результаті перша «Українська бурса» була відкрита в Едмонтоні, Альберта, у 1912 році [36]. Відкриття бурс стало поштовхом для українських студентів, які були стурбовані економічним і культурним добробутом українців, восени 1915 р. утворити Український Студентський Клуб. Члени Клубу організували рух за забезпечення житлом та харчуванням українських студентів за помірну плату або повністю безкоштовно за необхідності. У 1916 році Бурсу перейменували на Український Інститут імені Петра Могили [38].

Міжвоєнний період ХХ-го століття відзначився активізацією громадсько-політичного життя численної української спільноти на теренах Канади, а також прибуттям ще десятків тисяч українців. Наслідком подібного «вливання» нових політичних сил у вже існуючий український світ у Канаді стало створення низки громадсько-політичних організацій [37].

Українці почали об'єднуватися в організації та об'єднання, щоб захищати свої права та інтереси. Однією з перших таких об'єднань була Українська Православна Церква в Канаді, заснована у 1918 році з ініціативи керівництва Інституту ім. П. Могили. Церква підтримувала українську мову та культуру, захищала права українців, а також слугувала осередком українського життя та культури в Канаді, захищаючи права українців та допомагаючи українським іммігрантам в адаптації до нових умов життя [4].

З часом назріло питання створення загальноканадської проукраїнської організації і, також за сприянням Інституту ім. П. Могили, постає Союз

українців самостійників (СУС) в грудні 1927. У програмі СУС було обґрунтовано вибір назви тим, що повинна бути «самостійність одиниці, організації, народу, самостійність думки і діла, самостійність в справах політичних, економічних та релігійних». До речі, саме представники такого ліберального руху в Канаді першими почали вживати терміни «українець», «український» [15].

Довкола СУС були зібрані організації та установи, які в релігійному відношенні були пов'язані з Українською греко-православною церквою. До складу СУС входили:

- Товариство українських самостійників та Союз Народних Домів - центральні об'єднання українських народних домів і споріднених організацій та товариств українців, приналежних до Української греко-православної церкви в Канаді, засновані 1927 року, головна мета яких — зміцнення зв'язків між товариствами й установами, що гуртуються при народних домах, підвищення і координація виховної, культурної і громадської праці [14];
- Союз українок Канади, витоки якого йдуть ще від товариства ім. О. Кобилянської, заснованого в 1923 р. Уже на початку своєї діяльності СУК став активно займатись вихованням молодого покоління в проукраїнському дусі, роботою в рідних школах, матеріальною підтримкою народних установ, веденням сторінки в «Українському голосі», підтриманням зв'язків з тотожними міжнародними й українськими організаціями [12];
- Союз української молоді Канади, створений з ініціативи СУС і СУК та статутним завданням якого стало гасло: «Виховувати нашу молодь на свідомих, корисних членів своєї церкви і народу та на добрих горожан Канади» (цитовано за А. Фігус-Ралько). У 1930-х рр. за зразком організацій «Січ» і «Пласт» члени СУМК були розбиті на сотні (на 1933 р. ця організація нараховувала 50 сотень із загальною кількістю 3 000 членів) [2].

У 1928 р. у Вінніпезі оформилася організація, членами якої стали ветерани армій періоду визвольних змагань: колишні військові не полишали ідеї боротьби за незалежність України і вже стали створювати перші націоналістичні гуртки – «Української стрілецької громади (УСГ).

Основні пункти статуту організації наголошували:

«1. З'єднати бувших членів української армії та її прихильників, що перебувають у Канаді, і яким дорога національна самостійна соборна українська держава...;

2. Дбати про добробут так членів, як і співгромадян домініона Канади українського походження і заохочувати їх до всього того, що цей добробут збільшуватиметься;

3. Плекати державну думку народу та традицію українського війська...;

4. Дбати про матеріальну піддержку українських інституцій і установ, які націлені на збудування національної самостійної соборної української держави в історично-етнографічних межах української землі;

5. Дбати про тілесне (фізичне) виховання і військово-наукове знання серед своїх членів як і співгромадян Канади українського походження;

6. Подавати точні вістки про дійовий стан на українських землях та про визвольні змагання українського народу;

7. Нести моральну й матеріальну поміч своїм членам» [4].

У той же час поставали й нові жіночі та молодіжні осередки:

- Жіноче товариство ім. Ольги Басараб – 1929 р.;
- Союз української молоді Канади (СУМК) – 1931 р. [20];

1932-й рік відзначився створенням нової потужної націоналістичної організації – Українського Національного Об'єднання (УНО) Канади. Перший осередок УНО був заснований в Едмонтоні 17 липня членами Української стрілецької громади, котра увійшла в УНО на правах Братньої організації. У липні 1934 р. відбулася перша крайова конференція, яка й оформила УНО як українську організацію на теренах Канади. 14 червня 1950 р. сенат Канади законодавчо затвердив статут УНО, що дало змогу йому

займатися не тільки громадсько-політичною роботою, а й господарською, тобто набувати майно, зосереджувати і користуватися коштами [12].

Аналізуючи документи УНО, можна визначити, що головними завданнями створеної організації були:

а) об'єднання українських громадсько-політичних сил у Канаді, які представляли різні хвилі еміграції, різні політичні уподобання та мали різні погляди на причини поразки державотворення в Україні.

б) моральна і матеріальна допомога Батьківщині, територія якої перебувала у складі Радянського Союзу, Польщі, Румунії та Чехословаччини;

в) збереження українських традицій у нового покоління канадських українців через молодіжні організації та культурно-освітню роботу.

Фактично УНО взяло на себе важку працю об'єднання українців, які представляли не лише різні вікові групи, а й були вихідцями з різних держав і носіями різних цінностей [38].

У 1940 році було засновано Конгрес українців Канади (КУК) як єдиний представницький орган. Першим Президентом КУК обрано отця Василя Кушніра. Після другої світової війни конгрес заснував Фонд допомоги українців Канади та Українське центральне бюро в Лондоні, що підтримували українських біженців у Європі. КУК відіграв також значну роль у створенні у 1967 році Світового Конгресу Вільних Українців.

Протягом 1940-1980-х років спрямування комітету було на об'єднання канадських українців у прагненні незалежності, збереження національної та духовної ідентичності українських мігрантів. У другій половині ХХ століття діяльність комітетів із відзначення українських свят та визначних історичних дат стала традицією, що мала спрямованість проти русифікації України та проти переслідувань учасників українського дисидентського руху [33].

Сьогодні Конгрес Українців Канади (КУК) є найбільшою організацією української громади Канади, оскільки об'єднує всі національні, провінційні та місцеві українсько-канадські організації. Разом зі своїми організаціями-членами КУК керує, координує та представляє інтереси однієї з найбільших

етнічних громад Канади та відіграє важливу роль у формуванні соціального, економічного та політичного ландшафту країни [27]. Діяльність КУК, як верховної організації, поширена по усій території Канади та включає надання різноманітних послуг з підтримки та об'єднання, а також захисту прав та інтересів канадських українців, підтримкою української культури та мови в Канаді. Таким чином, маючи розгалужену структуру, КУК та чолі із партнерами, проводить широку культурну та гуманітарну роботу. Особливо це помітно після початку російсько–української війни.

Не менш важливим, на мою думку, це той факт, що Українське національне об'єднання (УНО) Канади, про яку згадували вище, запустили проєкт «Together We Are Strong | Разом Ми Сила» з грантом у 1 мільйон доларів від Фонду сім'ї Джойс, спрямованого на інтеграцію та підтримку сімей та дітей, переміщених внаслідок вторгнення росії в Україну. Проєкт складається з трьох програм: оздоровлення, підтримка й інтеграція. За словами виконавчого директора Морін О'Ніл, «оскільки Канада вітає приплив українців, які рятуються від війни в Україні, Фонд сім'ї Джойс пишається тим, що підтримує програму УНО «Разом ми сильні», яка реалізує основні цінності місії Фонду для переміщених українців, які прибули до Канаду». Зазначу, що у всіх канадських філіях організації УНО надає переміщеним сім'ям та дітям необхідні послуги, серед яких літній денний табір для дітей, заняття з англійської мови, програма сімейного відпочинку, програми підтримки здоров'я та соціальні заходи, а також дитячі культурні й освітні програми, інтеграційні послуги, такі як працевлаштування та підтримка в отриманні житла, культурна адаптація та соціальні заходи тощо [17].

Окрім вище зазначених організацій, на сьогодні в Канаді існує безліч організацій, фондів, спілок та громад, які займаються допомогою, підтримкою та об'єднанням українців. Такими угрупованнями заповнені сторінки у соціальних мережах, варто лише ввести в пошук у Facebook, як приклад, «Українці в Монреалі» або «Ukrainians in Toronto», і будь-хто

знайде десятки таких груп у кожному місті. Це дає зрозуміти, що не лише організації та їх представники сприяють підтримки населення, а й більшість людей самі зацікавленні у підтримці зв'язків з земляками та допомозі новоприбулим.

2.2. Підтримка етнічних соціальних організацій українців Урядом Канади

Саме завдяки урядовим програмам в Канаді відкриваються багато можливостей для українців. Багато з них вирішують стати активними учасниками канадського суспільства, займатися бізнесом, освітою, науковим дослідженням, мистецтвом, культурою та громадською діяльністю. І хоча допомога українцям саме Урядом Канади протягом усієї історії української міграції не є дослідженою, на мою думку, державні органи Канади відіграли і досі відіграють дуже важливу роль у процесах міграції та підтримки українців у новій країні. Це підтверджують наступні факти.

Повертаючись до перших випадків української міграції до Канади, ми згадуємо, що для галичан, як і мешканців Західної України в цілому, на Батьківщині землі дуже бракувало, в той час як канадський уряд на пільгових умовах давав земельні наділи (госмтеди) для переселенців. Це була гарна можливість для українців прогнати свої багатодітні бідні родини, тому це була велика перевага, що спонукала українців до переїзду [26].

У роки голодомору з трибуни канадського федерального парламенту Лучкович, про якого я згадувала у першому розділі, привертав увагу своїх колег та громадськості до цієї трагедії, захищаючи права української спільноти та іммігрантів із Центрально-Східної Європи в цілому. Будучи учасником Ліги націй, він намагався підняти "українське питання, після чого помітно збільшується участь українців в органах влади Канади всіх рівнів [11]. Це стало значною подією, що вперше привернуло увагу Уряду до українців. З того часу з'являлися мультикультурні програми, які підтримували іммігрантів та допомагали у задоволенні їх потреб. На сьогодні ж, українська спільнота в Канаді має своїх представників в політиці, державному управлінні, культурному та громадському житті, що впливати на прийняття рішень, що стосуються української спільноти в Канаді.

Сучасні стосунки України та Канади здебільшого стосуються гуманітарних питань, які виникли внаслідок російсько-української війни.

Міністр з питань імміграції, біженців і громадянства Шон Фрейзер повідомив про початок дії Канадсько-українського дозволу на екстрені поїздки (Canada-Ukraine authorization for emergency travel, CUAET). CUAET — це спеціальна програма пришвидшеного надання тимчасового місця проживання українцям, що тікають від війни [18]. Українці, які прибувають до Канади через CUAET, мають право на одноразову виплату від уряду Канади - допомога у розмірі 3000 канадських доларів на дорослого та 1500 канадських доларів на дитину.

Окрім CUAET, з інформації, зазначеній на сайті IRCC (Immigration, Refugees and Citizenship Canada), з 2022 року Канада надає Україні економічну, гуманітарну та військову допомогу.

З 2022 року Канада виділила 320 мільйонів доларів гуманітарної допомоги ООН, Червоному Хресту та неурядовим партнерам для реагування на гуманітарні наслідки вторгнення Росії в Україну та сусідні країни. Завдяки цьому внеску надані екстрені медичні послуги, захист, підтримку переміщеному населенню та забезпечення основних потреб. Канада відправила 20 вантажних рейсів із понад 377 000 предметів першої необхідності та профінансувала направлення гуманітарних експертів для підтримки ООН і Червоного Хреста в Україні та сусідніх країнах.

Канада виділила додаткові 96 мільйонів доларів на допомогу розвитку Україні для вирішення нових пріоритетів, зокрема:

- 35 мільйонів доларів на продовження підтримки стійкості державних установ України та організацій громадянського суспільства, щоб вони могли краще задовольняти потреби українців, зокрема жінок та вразливих груп
- 7 мільйонів доларів у Фонд народонаселення ООН для підтримки жертв сексуального та гендерного насильства
- 2 мільйони доларів на добудову заводу з переробки молока в Західній Україні для підтримки зусиль у сфері продовольчої безпеки

- 52 мільйони доларів, щоб відповісти на нагальну потребу України у збільшенні потужностей для зберігання зерна та своєчасному діагностичному тестуванні та моніторингу захворювань тварин, щоб забезпечити експортну сертифікацію, з яких 50 мільйонів доларів буде виділено на зберігання зерна та відповідну технічну допомогу, а 2 мільйони доларів буде виділено для лабораторного обладнання.

Канада розширює програму безпеки та стабілізації в Україні, виділивши 15 мільйонів доларів на нові та заплановані програми в Україні. Прем'єр-міністр Трюдо також оголосив про виділення додаткових 24,7 мільйонів доларів на програму безпеки та стабілізації, зосереджених на розмінуванні для проведення інформування про ризики, картографування небезпек, очищення від вибухонебезпечних пережитків війни та зміцнення потенціалу українських установ протимінної діяльності, також на покращення відповідальності за порушення прав людини в Україні, з особливим акцентом на випадки сексуального та гендерного насильства [30].

За даними IRCC, Агентство прикордонної служби Канади (CBSA) має адміністративну відстрочку депортації (ADR) для українців. ADR — це тимчасовий захід, який може відстрочити судовий наказ про депортацію, який зазвичай вимагає від особи негайного виїзду з Канади. Депортація таких осіб буде відновлена, коли ситуація в країні чи їхньому регіоні стабілізується [7].

Уряд Канади створив також спеціальну інтернет [сторінку](#) для допомоги громадянам України з пошуку роботи, сприяв розвитку пільгових програм та тарифів у банках, транспорту тощо. Наприклад, компанія з надання послуг мобільного зв'язку Videotron пропонує новоприбулим за програмою CUAET безкоштовний тарифний план «Все включено» на 20 ГБ на шість місяців, щоб вони могли залишатися на зв'язку з родиною та близькими. Компанія також подарувала 1000 відремонтованих мобільних пристроїв Конгресу Українців Канади та його партнерам, які передані потребуючим українським родинам [43]. Окрім цього, туристичний фонд Ukraine2Canada за підтримки

уряду Канади декілька разів дарував українцям по 300 безкоштовних квитків до країни. Щоб стати учасником програми, люди повинні мати дійсну візу СUAЕТ.

Таким чином, на сьогодні канадська влада має ряд програм, що сприяють міграції українців до Канади, такі як програми прийому біженців, економічної імміграції, програми сімейного об'єднання та інші. Ці програми надають можливість українцям та їх сім'ям легалізувати свій статус в Канаді та розпочати нове життя. В Канаді наші іммігранти також мають можливість отримувати освіту на високому рівні, зокрема в університетах та коледжах, та розвивати свої кар'єрні можливості. Багато українців успішно отримують освіту в Канаді та впроваджують свої знання та навички у різних сферах економіки та науки. Деякі українці також активно залучаються до бізнесу та підприємництва, сприяючи розвитку Канади.

2.3. Роль соціальних організацій українців Канади у збереженні української культури

Українська діаспора Канади найбільш згуртована в сенсі культури та духовності, що зумовило українську культуру стати невід'ємною частиною загальноканадської. Українці Канади сприяють максимальному збереженню та розвитку своєї мови та традицій. Зберегти свою культуру в чужому середовищі, може здаватися складним. Однак сьогодні це вдається завдяки створеним організаціям та проведенні культурних заходів.

Починаючи з далекої першої хвилі міграції, варто згадати, що перші установи, які були осередком української культури - церкви. У 1897 році група переселенців з Буковини заснувала українські поселення в Гардентоні, де у 1899 році освятили Українську Православну Церкву Святого Михаїла, першу постійну Українську Православну Церкву в Канаді. Вона виконана у трикамерному стилі, характерному для малих церков Північної Буковини. Визнана об'єктом спадщини провінції Манітоба та національним історичним місцем, це найстаріша українська церква в Канаді [40]. Відтоді церков з'являлось ще більше на теренах усієї Канади, а сьогодні їх налічується тисячами. Окрім збереження української релігії, церкви відіграють важливу роль в організації підтримки та гуманітарної допомоги.

Окрім утворення церков, з перших років імміграції українці в своїх канадських поселеннях організовували національні хори, танцювальні ансамблі, драматичні гуртки, оркестри. Офіційно українська фольклористика в Канаді виникла після Другої світової війни, коли в канадських університетах розпочалося читання курсів слов'янських мов та літератури. Музичне життя зосереджувалося навколо Інституту ім. М. Лисенка і товариства «Український Музичний Фестиваль», яке щороку влаштовує фестивалі і має своє музичне видавництво. При українських організаціях і парафіях діють ансамблі бандуристів, вокально-музичні й танцювальні групи та драматичні гуртки. З 1953 р. діє театральний ансамбль «Заграва», з 1978 р.

– Українсько-канадське оперне товариство. Не було жодної української організації чи товариства, незалежно від політичних або релігійних уподобань їхніх членів, де б не існували гуртки художньої самодіяльності. Відомими свого часу були хор «Бандурист» при церкві св. Володимира, хор «Канада» у Вінніпезі, хори в народних домах Торонто і Монреалю. Лише в трьох провінціях – Альберта, Саскачеван і Манітоба – діяло понад 150 українських хорів. Деякі з цих колективів добре знані й далеко за межами Канади, в тому числі й в Україні.

Громадську активність українців Канади засвідчують і значні періодичні видання, які також мали безпосереднє відношення до справи збереження української ідентичності на Північноамериканському континенті. Вищезгадана газета «Український голос», що почала виходити у Вінніпезі в 1910 р., невдовзі стала доступною по всій Канаді. Вона була поважним джерелом політичних, соціальних, релігійних та інших новин і допоміг розбудувати та збагатити українсько-канадську громаду. Газета закликала читачів підтримувати освіту та брати участь у канадській політиці. Також в газеті були опубліковані розповіді з історії України та оголошення про найближчі визначні для української громади події. Однак «Український голос» припинив виходити у 2018 році, після 110 років існування. Зараз його архіви зберігаються в Манітобському університеті [40]. На жаль, чимало українських часописів через відсутність необхідних засобів припиняли своє існування. Об'єктивна причина такого стану – зменшення кількості українських читачів у зв'язку з неухильним скороченням україномовних видань. І все-таки на сьогодні в Канаді виходять такі українські газети і журнали, як «Новий шлях», «Батьківщина» та інші, що є дієвими чинниками існування української діаспори за океаном [8].

Суттєву роль у збереженні своєї етнічної специфіки, відіграла освіта. Вона включала в себе шкільне навчання, насамперед парафіяльні школи при українських церквах, суботні програми, де українська тематика посідала вагомe місце. Тут проводилися курси української мови та історії, а згодом

почали утворюватися навіть цілі інститути та університети, де українці могли отримувати українську вищу освіту в Канаді. Окрім українських університетів, в канадських установах також почали приділяти увагу до вивчення української культури. На початку 50х років ХХ ст. українознавчі студії почали поширюватися в інших університетах Канади: у Манітобському було започатковано факультет слов'янських мов, Оттавському та Торонтському університетах студенти почали вивчати українознавчі предмети. У 1944 р. в Саскачеванському університеті було створено першу в Північній Америці кафедру українознавства. Дисципліни, які там викладалися, були можливі на бакалаврському, магістерському і докторському рівнях підготовки фахівців [8]. У 1960ті рр. українська мова була введена в програму університетів Монреалю, Оттави, Ванкуверу тощо. Важливе значення відігравав саме зміст навчання. Під час вивчення курсів історії України, геополітики, історії української культури, географії, української мови і літератури, релігієзнавства та інших акцент робився на висвітлення державотворчих зусиль українського народу, на його давній історії та культурі, вивченню драматичних сторінок. Вже на початку 70х років ХХ ст. українська діаспора Канади, створила розгалужену систему національної освіти та виховання на чолі з канадською.

Крім того, Канада у другій половині ХХ ст. стає одним із центрів української історичної науки на Заході. Її розвиток у цій країні пов'язаний, перш за все, з виникненням таких важливих наукових центрів, як Канадська Українська Вільна Академія Наук (УВАН) та Канадське Наукове Товариство імені Тараса Шевченка (НТШ) [21]. Серед основних напрямків роботи Канадського НТШ були: проведення щорічних наукових конференцій, академічних вечорів, організація бібліотеки, архіву та музею, видавнича діяльність («Записки НТШ», «Бібліотека українознавства», «Український архів»). Щороку проводилася Шевченківська сесія з нагородження шевченківських лауреатів.

За сприянням створених культурних інституцій, в період з 1939 р. по 1974 рр. було проведено близько десятих масштабних фестивалів. Традиційними стали Канадський національний український фестиваль у м. Дауфін (започаткований 1965 р.), фестиваль писанки у Вегревіллі та фестиваль «Весна» в Саскатуні (обидва проводилися починаючи з 1973 р.). У 1988 р. Альбертська рада українського мистецтва організувала «Фестиваль88», присвячений тисячоліттю хрещення Русі [8]. Це допомагає українцям в Канаді активно пропагувати українську мову, мистецтво, танці, музику та культурні традиції через такі фестивалі та заходи, що спрямовані на підтримку та відродження української культури в Канаді. Також українці в Канаді відзначають різні свята, такі як Різдво, Великдень, Івана Купала та інші, організовуючи спеціальні святкування, щоб передати свої традиції та обряди наступним поколінням.

Окрім цього, українці Канади створюють культурні центри, музеї та виставки, де можна дізнатися більше про українську історію, культуру та спадщину. У Торонто є галереї українського образотворчого мистецтва «Фокус», «Канадсько–Українська Мистецька Фундація» і галерея при Інституті св. Володимира. Саме у цьому місті жив і творив один з найвизначніших канадських образотворчих митців українського походження Василь (Вільям) Курилик (1927–1977 рр.). Він був членом Об'єднання українських мистців у Канаді, почесним доктором Віндзорського університету, а також став автором близько 7 тисяч художніх полотен.

До культурних здобутків українців Канади, що свідчать про їх відданість національним традиціям, належить створення музею «Село українськоканадської культурної спадщини» (Ukrainian Cultural Heritage Village) – це музей під відкритим небом, розташований у 80 км на схід від міста

Едмонтон. Тут демонструється побут українців Канади – першопоселенців періоду 1892–1930 рр. Справжні автентичні хати і домівки з околиць було перевезено до цього музею та реставровано відповідно епохи початку

двадцятого століття. Згодом у музеї сформували популярні туристичні маршрути, які включали в себе екскурсії у «Село українсько-канадської культурної спадщини», місто Вегревіль зі своєю найбільшою у світі писанкою, місто КолдЛейк з його околицями, де розташовано 48 християнських храмів – переважно українських [8].

З середини 1970х рр. організовується декілька подій об'єднаних у одне свято: фестиваль Спадщини у Едмонтоні (Heritage Festival). Його дійство проходить три дні. У цей час відбувається святкування багатства культур канадської етнічної мозаїки, у тому числі й української. У багатьох містах Канади відкрито монументи визначних українців, присвоєно українські назви вулицям, паркам тощо. У 1951 р. в Торонто був встановлений перший на північноамериканському континенті пам'ятник Тарасу Шевченку (згодом його пам'ятники були поставлені також у Вінніпезі та Тіммінсі) і нещодавно у Торонто. Пам'ятники Лесі Українці встановлено у Вінніпезі, Саскатуні й Торонто, В. Стефанику – поблизу Едмонта і Торонто, І. Франку – у Вінніпезі.

Усі ці заходи та установи не були б створені без підтримки українських організацій, університетів, церков та інших установ. Окрім фінансового забезпечення, вони є в загальному організаторами або ініціаторами з проведення заходів та утримання установ зі збереження культури.

Висновки до Розділу 2

Таким чином, іммігруючи до Канади українці завжди підтримували один одного спочатку почали створювати широку мережу організацій різного спектру діяльності. Переважно вони були ідеологічного спрямування, або соціального. Створення та робота таких організацій була зумовлена бажанням українців бути згуртованими, а також вагомими політичними та економічними змінами. Створення українсько-канадських організацій і культурних інституцій мало важливе значення для збереження української спадщини та популяризації української культури в Канаді.

В більшості випадків протягом історії уряд Канади активно підтримував українське населення, щоправда не лише українське. Канадський уряд не лише не заважав розвитку меншин, але і активно заохочував їх до громадсько–політичної діяльності. Зрозуміло, що такі обставини для імміграції не був створений в один рік і Канада досить довго йшла до статусу найкращої країни для імміграції, проте суттєвих перешкод Канадський уряд не утворював, а навпаки сприяв розвитку меншин.

Українці в Канаді грають важливу роль в підтримці української культури, мови та спадщини, як в Канаді, так і в Україні та інших країнах. Вони активно взаємодіють з українськими громадами, канадським урядом, політиками та громадськими організаціями, сприяючи культурному обміну, взаєморозумінню та співпраці. Вони також забезпечують гуманітарну допомогу, підтримку проектів у різних галузях та сприяють економічному розвитку та соціальному благополуччю в Україні. Зусилля українців в Канаді сприяють збереженню, відродженню та передачі української спадщини на майбутні покоління, внесли вагомий внесок у розмаїтість канадської культури та національної спадщини.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було досліджено історію становлення та діяльності організацій етнічних українців в Канаді з соціальної підтримки мігрантів з України.

Для досягнення цієї мети, у Розділі 1 виконані наступні завдання:

- визначення необхідних понять для розуміння контексту;
- аналіз процесів міграції українців до Канади та формування діаспори, а саме вивчення 4 етапів міграції українців до Канади та висвітлення ще двох хвиль, які набули обертів з початку війни в Україні;
- вивчення та аналіз соціального статусу українців в умовах канадського суспільства.

У Розділі 2 проведена робота над вивченням діяльності з підтримки та об'єднання українських мігрантів з боку як соціальних організацій українців, так і Уряду Канади. Окрім цього, досліджено вплив соціальних організацій українців у збереженні української культури на теренах Канади.

Отож, через тривалий час формування та розвитку, сьогодні українська діаспора в Канаді має значний вплив на культурне, соціальне та економічне життя країни. Українці в Канаді зберегли свою мову, культуру, традиції та релігію, та стали важливими учасниками канадського суспільства. Вони активно включаються в політичну, громадську та бізнес-діяльність, сприяючи розвитку багатокультурної та багатонаціональної Канади та водночас підтримуючи взаємодію з Україною та її суспільством. Українська діаспора в Канаді є найбільшою та найактивнішою у допомозі та захисті прав українців на місцевому та світовому рівнях, про що свідчать безліч громадських організацій, політичних та культурних установ, благодійних фондів тощо.

Значущість результатів цього дослідження полягає у використанні викладених матеріалів у викладанні курсів «Історія соціальної роботи», «Організація роботи закордоном" та інших дотичних предметів. Окрім цього,

зазначена інформація є корисною для новоприбулих українців в Канаді, які потребують допомоги та підтримки при імміграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова А. В., Гаврилишина Н. А., Гірік С. І. Українська діаспора // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Українська_діаспора.
2. Бажан О.Г., Конгрес Українців Канади // Енциклопедія історії України, 2008. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kongres_Ukraintsiv_Kanadi
3. Дзира О., Імміграційна політика Канади щодо суспільно-політичного статусу українських переселенців 1918–1939 рр. – Київ, 2016. – С.17-32, 68, 109. – URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzyra_Olesia/Immihratsiina_polityka_Kanady_schodo_suspilno-politychnoho_statusu_ukrainskykh_pereselentsiv_1918193.pdf?
4. Дзира О., Український націоналістичний рух в Канаді в 1918 – 1939 рр. і його організаційне оформлення. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2015. - Вип. 23 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2015_23_9.
5. Діаспора. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Діаспора#Поняття_«діаспора»_в_Україні.
6. Євтух В.Б., Українська діаспора. Енциклопедія історії України: Україна–Українці. кн. 2. 2019. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=2.22>.
7. Канада прийме тих, хто тікає від війни в Україні - Canada.ca. 2022. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2022/03/canada-to-welcome-those-fleeing-the-war-in-ukraine-en-ua.html>.
8. Кондрашевська Ю. Національно-культурні здобутки українців Канади. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. - 2015. - Вип. 23. - С. 204-208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoai_2015_23_35
9. Маркусь В., Маркусь Д. Енциклопедія української діаспори. Нью-Йорк : Наук. Т-во ім. Шевченка в Америці, 2009. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25576/file.pdf>
10. Міграція населення. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міграція_населення.
11. Почали підкорення Канади 130 років тому: що відомо про українців, які змінили обличчя країни кленового листа. Перший. Український. Інформаційний. URL: <https://www.5.ua/amp/suspilstvo/pochaly-pidkorennia-kanady-130-rokiv-tomu-shcho-vidomo-pro-ukrainsiv-iaki-zminyly-oblychchia-krainy-klenovoho-lystia-253805.html>.

12. Решетченко Д. В. Українське національне об'єднання в Канаді (за документами Центрального державного архіву зарубіжної україніки)/ Державна архівна служба України, ЦДАЗУ. – К., 2015. <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/12-8.pdf>
13. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. Політичний менеджмент, № 2. 2-ге вид. 2006. С. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rovenchak_vyznachennia.pdf.
14. Союз українських народних домів. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Союз_українських_народних_домів.
15. Союз Українців Самостійників у Канаді. Принципи і програма. Вінніпег : Видано заходом Голов. Екзекутиви Союзу Українців Самостійників в Канаді, 1928. С. 11–14. URL: <https://diasporiana.org.ua/ukrainica/350-soyuz-ukrayintsiv-samostiynikov-u-kanadi-printsipi-i-programa/>
16. Українська громада в країнах світу. <https://mfa.gov.ua/>. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>.
17. У Канаді запустили проєкт на 1 млн дол. для підтримки новоприбулих українців. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3513284-u-kanadi-zapustili-proekt-na-1-mln-dol-dla-pidtrimki-pribulih-ukrainciv.html>.
18. У Канаді починає діяти нова програма надання тимчасового місця проживання особам, що тікають від війни в Україні - Canada.ca. 2022. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/news/2022/03/canada-launches-new-temporary-residence-pathway-to-welcome-those-fleeing-the-war-in-ukraine-en-ua.html>.
19. Українська еміграція. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_еміграція.
20. Українське національне об'єднання в Канаді (УНО): документи з фондів ЦДАЗУ / Державна архівна служба України, ЦДАЗУ. – К., 2015. - С. 4. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Zbirnyk_dokumentiv_UNO.pdf
21. Українці в Канаді: від першої хвилі імміграції дотепер - Світовий Конгрес Українців. International Organization - Ukrainian World Congress. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/ukraïnczi-v-kanadi-vid-pershoï-hvili-immigracziï-doteper/>.
22. Українці Канади. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українці_Канади.

23. Українці у Канаді - від хлібного колоска до Уейна Грецького. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/research/4d581f9dc286a/>.
24. Як перші українці потрапили до Канади. Gazeta.ua. URL: <https://gazeta.ua/articles/history/ ak-pershi-ukrayinci-potrapili-do-kanadi/793729>.
25. Ясь О. В. Діаспора. Електронна бібліотека | Інститут історії України. 2004. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Diaspora>.
26. 131 рік тому з пароплава «Орегон» на... Diaspora.ua. URL: https://www.facebook.com/history.diaspora/photos/a.516538005518814/1449525495553389/?type=3&eid=ARCjRyMHjnArUMd0edykBt6moMXvwZ7huoBmdZ93pO7OBrgsythFIZG-BYJM_-DIKAF85NEXPAmyEwY&paipv=0&eav=AfYT0YtlwInNJgS0kNOJwNSNPCXOf50UCXMbLbKnP3wJgQEfFgbOIsDQkzRl-fv9LZY&_rdr.
27. About UCC. UCC.ca. URL: <https://www.ucc.ca/about-ucc/>.
28. Canada: A History of Refuge. Canada.ca. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/refugees/history.html>.
29. Chumer W. A. Recollections about the life of the first Ukrainian settlers in Canada. Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1981.C- 138-140. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14501/file.pdf>
30. Economic, humanitarian and development assistance, and security and stabilization support – Russia’s invasion of Ukraine. Canada.ca. URL: https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_developpement-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflits/crisis-crisis/ukraine-dev.aspx?lang=eng.
31. Evaluation of pre-arrival settlement services. Canada.ca. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/reports-statistics/evaluations/pre-arrival-settlement-services.html>.
32. First wave of ukrainian immigration to canada, 1891-1914. Virtual Museum Canada, Taras Shevchenko Museum, Community Stories. URL: https://www.communitystories.ca/v1/pm_v2.php?id=story_line&lg=English&fl=0&ex=00000464&sl=5504&pos=1.
33. History of the Ukrainian community in Canada. UCC.ca. URL: <https://www.ucc.ca/about-ucc/our-history/>.
34. Kaushik V., Drolet J. Settlement and Integration Needs of Skilled Immigrants in Canada. Social Sciences. 2018. Vol. 7, no. 5. P. 76. URL: <https://doi.org/10.3390/socsci7050076>.
35. Mennonites. Wikipedia. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Mennonites>.

36. Saskatoon SK Saint Petro Mohyla Institute 1916 - Canadian Orthodox History Project. Canadian Orthodox History Project. URL: [https://orthodoxcanada.ca/Saskatoon SK Saint Petro Mohyla Institute 1916#Ukrainian "Bursa" Movement begins, 1910](https://orthodoxcanada.ca/Saskatoon_SK_Saint_Petro_Mohyla_Institute_1916#Ukrainian%20%22Bursa%22_Movement_begins,_1910).
37. Swyrypa F. Ukrainian Canadians: A survey of their portrayal in English-language works. Edmonton : Published for the Canadian Institute of Ukrainian Studies by the University of Alberta Press, 1978. C. 38-40. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/14452/file.pdf>
38. Swyrypa F. Ukrainian Canadians. The Canadian Encyclopedia. 2012. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/ukrainian-canadians>.
39. Ukrainian Canadian internment. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukrainian_Canadian_internment.
40. Ukrainian Canadian History and Settlement. The Canadian Encyclopedia. URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/timeline/ukrainian-canadian-history>.
41. Ukrainian Immigration and Settlement Patterns in Canada. UCC.ca. URL: <https://ucc.ca/wp-content/uploads/2015/09/UkrainianImmigrationandSettlementPatternsinCanada.pdf.pdf>.
42. Umansky Y. Canada is facing the largest wave of Ukrainian immigration ever. New Canadian Media. URL: <https://newcanadianmedia.ca/many-ukrainians-have-applied-for-a-visa-to-come-to-canada-but-many-of-them-choose-not-to-come/>.
43. Videotron offers newcomers from Ukraine six months of free mobile service. Videotron, 2022. URL: <https://corpo.videotron.com/en/pressroom/videotron-offers-newcomers-ukraine-six-months-free-mobile-service>